

Research in Curriculum Planning
Vol 12, No 17(continus 44)
Spring 2015, Pages 26-40

The Analysis of Null Curriculum in Sex Education: Focusing on the Male Students at Junior High School

Asghar Ebrahimi Harestani, Behrooz Mahram, Mohammad Javad Liaghatdar

¹Ph.D. student of Educational science department, Tabriz University, Tabriz, Iran

²Associate professor, Educational science department, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

³Associate professor, Educational science department, Isfahan University, Isfahan, Iran

Abstract

The aim of this study was to analyze the sex education curriculum for male students at junior high school and to examine the null curriculum at this stage. To do so, semi-structured interviews as well as available documents in the very schools had been utilized. What being indicated from the findings was that the educational system could not fulfill the needs of the students in this regard. To determine the necessary subjects in this area, the previous studies and the experts' opinions were reviewed. Then, a researcher-made questionnaire was distributed amongst a number of faculty members of the departments of educational science, psychology and counseling at Isfahan and Shahed universities to determine the degree of the importance of the subjects listed in the questioner. With regard to standards based on what have been done in educational organizations, the prevailing conditions and the ideal one were compared. The Findings showed that most of the areas had been neglected.

Keywords: Sex education, Null curriculum, Male students, junior high School

پژوهش در برنامه‌ریزی درسی

سال دوازدهم، دوره دوم، شماره ۱۷ (پیاپی ۴۴)
بهار ۱۳۹۴، صفحات ۲۶-۴۰

واکاوی برنامه درسی مغفول برای تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر مقطع راهنمایی تحصیلی

اصغر ابراهیمی هرستانی، بهروز مه‌رام^{*}، محمدجواد لیاقتدار

^۱دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

^۲دانشیار دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

^۳دانشیار دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

این مطالعه با هدف بررسی وضعیت تربیت جنسی در برنامه درسی دوره راهنمایی تحصیلی برای پسران و واکاوی برنامه درسی مغفول در این دوره انجام شده است. در این راستا برای بررسی وضع موجود برنامه درسی تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر دوره راهنمایی تحصیلی در قلمرو مورد پژوهش؛ از مصاحبه نیمه ساختار یافته و واکاوی اسناد موجود در مدارس و نواحی آموزش و پرورش بهره‌گیری شد. نتایج به دست آمده از این سؤال حاکی از آن بود که اقدامات آموزش و پرورش پاسخ‌گوی نیازهای دانش‌آموزان در این دوره نبوده و توجهی کافی در فرایند تربیت جنسی دانش‌آموزان نشده است. برای بررسی قلمروهای موضوعی دارای ضرورت برای تربیت جنسی دانش‌آموزان مورد بررسی، از مرور پژوهش‌های مربوط و استخراج نظر متخصصان انجام شد. در این راستا پس از حصول موضوعات مهم مندرج در منابع علمی، پرسشنامه‌ای محقق ساخته تدوین و در اختیار تعدادی از اعضای هیات علمی گروه‌های علوم تربیتی، روان‌شناسی و مشاوره دانشگاه‌های اصفهان و شاهد قرار گرفت تا میزان اهمیت قلمروهای موضوعی موجود در پرسشنامه را تعیین نمایند. در راستای تعیین برنامه درسی مغفول در تربیت جنسی دانش‌آموزان در قلمرو مورد پژوهش نیز به مقایسه وضع موجود و وضع مطلوب پرداخته شد که مشخص گردید بسیاری از قلمروهای موضوعی مورد غفلت واقع شده است.

واژگان کلیدی: برنامه درسی مغفول، تربیت جنسی، دانش‌آموزان پسر، دوره راهنمایی تحصیلی

مقدمه

کتاب درسی در تربیت جنسی مخاطبان را گزارش نمود. بر اساس این مطالعه، به طور متوسط کمتر از ۰/۰۰۰۴ حجم کتاب درسی مورد مطالعه به این مهم پرداخته است. کوهن، بایرس، سیرس و ویور (Cohen, Byers, Sears, Weaver, 2004) در پژوهشی به ارزیابی نگرش معلمان زن نسبت به آموزش سلامت جنسی پرداخت. نتایج نشان داد که اکثر معلمان عقیده داشتند که آموزش باید از مدارس ابتدایی آغاز شود. لی، کاترل، وگنیر، بن (Li, Cottrell, 2004) در پژوهشی مشخص‌ترین منابع مشترک اطلاعات جنسی برای جوانان چینی را رسانه‌هایی مانند کتاب‌ها، مجلات، روزنامه‌ها، رادیو و تلویزیون بیان کردند. دنی و یانگ (Denny, Young, 2006) در مطالعه‌ای به ارزشیابی برنامه‌ای درسی تحت عنوان «رفتار جنسی می‌تواند به تأخیر افتد» (Sex Can Wait) پرداختند. نتایج نشان داد که این برنامه در چشم اندازی دراز مدت، تمایل به داشتن ارتباط جنسی را کاهش داده است. مکمنس و دهار (McManus & Dhar, 2008) در پژوهشی اشاره نمودند که رویکردها، باورها و عُرف درباره رفتار جنسی، رفتار جنسی مورد انتظار در جوانان را تعیین نموده و بر این اساس آموزش برای کمک به جوانان بسیار حیاتی است. براتمن، منسه، لسکو (Brotman, Mensah, Lesko, 2010) در پژوهشی نتیجه گرفتند که هنوز راه زیادی تا فهم درست برای رویارویی با آموزش سلامت جنسی در مدارس و توانایی تأثیرگذاری بر تصمیمات افراد در زندگی حقیقی وجود دارد. مکورمک، گلیسون (Gleeson & McCormack, 2010) در مطالعه‌ای اشاره نمودند که اکثریت اولیاء موافق قرار دادن راهنمایی‌های جنسی (۸۲٪) و ترس از هم جنس گرایی (۹۰٪) در برنامه درسی مدرسه بودند. سنجاکدار (Sanjakdar, 2009) نیز در پژوهشی گزارش نمود که از منظر معلمان، یادگیری و آموزش سلامت جنسی در اسلام نه «تابو» است و نه خلاف اسلام، بلکه یادگیری مورد نیاز و اجباری برای هر مسلمانی لازم است. نینمیا (Ninomiya, 2010) در پژوهشی نشان داد که فقدان آموزش پیش و حین خدمت معلمان؛ منابع درسی قدیمی؛ پوشش ناکافی موضوعاتی چون لذت، رضایت و رفتار و عدم آگاهی از تنوع جنسی در کلاس و پاسخ مناسب به آن، از مهمترین

هدف از خلقت آدمی عبادت خداوند است. بر این مبنا، هدف غایی نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران «دستیابی متربی به مراتبی از قرب الی الله، خلافت الهی، عبودیت خدا و حیات طیبه» است؛ برای تحقق این امر باید همه استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان در این راستا شکوفا گردد. از جمله این استعدادها، غریزه جنسی است که موجد تحولات اساسی در حیات انسان است (Ghaemi, 2007). از آنجایی که غریزه جنسی بر اغلب مسائل انسان تأثیر گذار است، دین مبین اسلام توجه خاصی به هدایت غریزه جنسی نموده است (Faghihi, 2008). عدم وجود انحرافات جنسی در نظام اسلامی هدفی متعالی است و از آنجا که پیشگیری از انحرافات جنسی آسان‌تر از درمان آن است، توجه به تربیت جنسی دانش‌آموزان به عنوان مهمترین راهکار پیشگیری از انحرافات جنسی لازم است (Jafari Sani, Ebrahimi Harestani, Karami, 2011). با توجه به افزایش محرک‌های جنسی، تهاجم فرهنگی، جلوگیری از ارائه شدن اطلاعات انحرافی و ... لزوم اطلاع‌رسانی صحیح لازم است (Mattaghifar, 2005). چنانچه از تربیت جنسی نوجوانان غفلت شود، از کانال‌های اطلاعاتی آلوده استفاده می‌نمایند (Sandfort & Ehrhardt, 2000). لک (Leck) بسیاری از پیامدهای جنسی را برای فرزندان در نتیجه تفکری می‌داند که مانع از شرکت معلمان، والدین و مدارس در گفتگوی راحت و صحیح در مورد نوجوانان و مسائل جنسی آنها است (Marsh, 2009). حسین چاری و همکاران (Hossein Chari & etal, 2009) نوجوانی را سن آغاز تجربه تمایلات جدید و پرسش‌های نو دانسته، ضرورت توجه به تربیت جنسی به ویژه، آغازین این ایام را مهم می‌دانند. فقیه‌ی، شکوهی یکتا، پرنده (Faghihi, Shokohi Yekta, Parand, 2008) در پژوهش خود گزارش نمودند که با وجود اهمیت این موضوع، برنامه‌های آموزشی مدون و مناسبی در کشور وجود نداشته و اغلب نوجوانان آگاهی‌های جنسی خود را از منابع نامناسب و با روش‌های نادرست کسب می‌کنند. مه‌رام (Mahram, 2007) نیز به بررسی محتوای کتاب درسی دوره‌های راهنمایی و متوسطه از حیث تربیت جنسی پرداخت و عدم ایفای نقش لازم

مشکلات موجود در مسیر تربیت جنسی بوده است. زیمرمن و همکاران (Zimmerman, 2008) در پژوهشی گزارش نمودند که دانش آموزانی که تحت برنامه استاندارد مدرسه قرار می‌گیرند، بیشتر از دانش‌آموزانی که در یکی از فعالیت‌های فوق برنامه شرکت داشتند، به سمت تماس جنسی گرایش پیدا می‌کنند در پژوهش استیفاسن و همکاران (Stephenson, 2003) نیز نشان داده شد که روابط جنسی کنترل نشده و پشیمانی آور اغلب در ۱۶ سالگی صورت می‌پذیرند و تعداد زیادی از سقط جنین‌ها در سن ۲۰ - ۱۹ سالگی است.

با وجود اهمیت بحث، هنوز هم بسیاری از اولیاء در مورد تربیت جنسی دچار سرگردانی هستند و مسائلی چون شرم و حیا، بی‌خبری از شیوه درست بیان حقایق در این زمینه و وحشت از بدآموزی باعث می‌شود تا والدین با فرزندان خود در این باره گفتگو نکنند. این در حالی است که پیامد این امر، رها نمودن نوجوان به حال خود و ایجاد مشکلاتی فراوان برای فرد، خانواده و جامعه خواهد بود (FarmahiniFarahani, 2007). پژوهش‌ها بیانگر این است که اصلی‌ترین منبع کسب اطلاعات جنسی دانش‌آموزان، گروه دوستان است (Nadi, Sajjadiyan, 2009, 2005). FarmahiniFarahani 2004, Li, Cottrell, Wagner, Ban. FarmahiniFarahani 2009). نتایج پژوهش‌ها بیانگر ناتوانی خانواده‌ها در تربیت جنسی فرزندان است و فرایند تربیت جنسی در خانواده‌ها سیر طبیعی خود را طی نمی‌کند (Farmahini, 2005, 2007, Sobhaninejad, Homae, & Elieen, 2007). Bokaei & et al, 2009). با توجه به اهمیت حفظ سلامت روان و رشد معنوی دانش‌آموزان، ضرورت ایجاب می‌کند که به تربیت جنسی توجه گردد. واندرماسن (Vandermassen, 2004) تربیت جنسی را از دشوارترین ساحت‌های تربیت دانسته، سنین ۱۳ تا ۱۷ سالگی را اوج شور و اشتیاق نوجوانان برای کسب اطلاعات جنسی می‌داند. بر این اساس، نظام برنامه درسی آموزش و پرورش رسالت تحقق اهداف این ساحت از تربیت را بر عهده دارد (Farmahini, 2007, Faghihi, 2008 Beheshti, 2006). با توجه به این که، سن ورود به بلوغ دانش‌آموزان پسر در اوائل دوره‌ی راهنمایی است (Razaghi & et al, 2006, 2009).

et al, & (AkhavanKarbas) و به دنبال آن آشفتگی‌های روحی و روانی که در اثر بلوغ در دانش‌آموزان پدید می‌آید، دوره‌ی راهنمایی از حساس‌ترین و آسیب‌پذیرترین مرحله از مراحل رشد دانش‌آموزان است. (Laws and Regulations of Secondary Schools, 2003:24). الاوی (Alloway) نیز زمان آگاه نمودن نوجوانان در مسائل جنسی را در سال‌های اولیه دوران نوجوانی می‌داند (Marsh, 2009). این در حالی است که صمدی (Samadi, 1998) هشدار می‌دهد که اگر گزینه جنسی در این دوره تربیت نشود، تمام توجه نوجوان را به سوی خود جلب نموده، او را از فعالیت علمی باز داشته و دانش‌آموز را با انحرافات دیگری آشنا می‌نماید. بررسی برنامه‌های درسی در نظام آموزش و پرورش بعضی از کشورهای اسلامی و غیر اسلامی نشانگر توجه اغلب نظام‌های آموزشی است. بررسی برنامه‌های درسی آموزش و پرورش بعضی از کشورهای اسلامی و غیر اسلامی بیانگر این است که نظام آموزش و پرورش اغلب کشورها به برنامه درسی تربیت جنسی توجه کرده‌اند (Francoeur & Noonan, 2004). در بعضی از نظام‌های آموزشی تربیت جنسی صحیح انجام شده است و نتایج خوبی داشته است، این در حالی است که در برخی از نظام‌ها صرفاً توجه به آموزش مسائل جنسی بوده که نه تنها گزینه جنسی هدایت و کنترل نشده است، بلکه مسبب تحریکات جنسی و زمینه ساز انحراف‌های بعدی نیز بوده است (Rahnamaei, 2011, Waldmann, 2005, Mottaghifar, 2005, Farmahini, 2007, Faghihi, 2008). در بعضی از نظام‌ها نیز برنامه درسی تربیت جنسی به یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پوچ تبدیل شده است، برنامه درسی پوچ (Null curriculum) به آن دسته از قلمروهای موضوعی اشاره دارد که تدریس نشده است و نیز هر نوع ملاحظه در این خصوص را که چرا این موضوعات مورد غفلت قرار گرفته است، در برمی‌گیرد (Eisner, 1994). اگرچه برنامه درسی پوچ می‌تواند برداشتی از جامعیت نادیده‌انگاری تمامی مؤلفه‌های برنامه درسی را در بر داشته باشد، اما تأکید متخصصان از جمله آیزنر بر بعد محتوا و قلمرو موضوعی، رویکرد برنامه درسی پوچ را صرفاً در قالب قلمرو موضوعی و محتوایی آورده است. گجن (Gougeon, 2009) بخش اعظم برنامه درسی تربیت جنسی

مشاهده و تأیید گردید. جامعه پژوهش شامل متخصصان موضوعی (اعضای هیأت علمی رشته‌های علوم تربیتی، روان‌شناسی و مشاوره دانشگاه‌های اصفهان و شاهد) بود. در این راستا، ۲۵ نفر از متخصصان رشته‌های علوم تربیتی، روان‌شناسی و مشاوره که قلمرو تخصصی مطالعات آنها معطوف به تربیت جنسی و نیازهای نوجوانان بود، به طور هدفمند از رشته‌های علوم تربیتی، روان‌شناسی و مشاوره دانشگاه اصفهان (۱۵ نفر) و دانشگاه شاهد (۱۰ نفر) انتخاب شدند که توزیع فراوانی آنها برحسب رشته، جنسیت و مرتبه علمی، در جدول شماره ۱ بیان شده است.

برای پاسخ دهی به سؤال سوم، جدولی تدوین و در یک ستون وضعیت موارد مطلوب و در ستون دیگر وضعیت موجود درج شد؛

با مشاهده عینی تعداد موارد مندرج در جدول و با در نظر گرفتن ملاکی بر مبنای تعداد اقدامات، موضوعات مغفول استنتاج شد.

یافته‌های پژوهش

به منظور پاسخ دهی به سؤال اول پژوهش «وضعیت موجود تربیت جنسی در قلمرو مورد بررسی چیست؟»، با معاونان پرورشی، معاونان آموزشی، اعضای هسته مشاوره، کارشناسان واحد بهداشت و کارشناسان مقطع راهنمایی در هر ۳ ناحیه و با مدیران و معاونان پرورشی هر ۶ مدرسه مصاحبه شد.

نتیجه مصاحبه بیانگر این بود که در مورد ۴ مؤلفه ۱ - آمادگی برای رویارویی با تحولات دوران بلوغ، ۲ - نحوه کنترل و قرار دادن گزینه جنسی در مسیر صحیح، ۳ - آموزش راه و رسم صیانت از خود، ۴ - پاسخ به سؤالات و ابهامات در زمینه امور جنسی، هیچ کدام از نواحی و مدارس اقدامی را انجام نداده‌اند.

در ادامه اقداماتی که دست اندرکاران انجام داده بودند، در جدول ۲ شماره ارائه شد.

را که آموزش داده می‌شود، در بیرون از محیط کلاس و توسط سایر همکلاسی‌ها می‌داند. با عنایت به آنچه که گذشت، نتایج پژوهش‌های متعدد بر عدم ایفای نقش کافی تربیت جنسی دانش‌آموزان در برنامه درسی اجرا شده دلالت دارند (Farmahini, 2005, Amirianzadeh, Mohammadi, & Amirianzadeh, 2007, Behpazhoh, Rezaei, & Dargahi, 2009, Nasr Isfahani, BahjatiArdakani, Fatehizadeh, & Mohammadi, 2006). مه‌رام (Mahram, 2007) نیز برنامه درسی تربیت جنسی را به عنوان یکی از ابعاد برنامه درسی مغفول معرفی نموده است. بر این اساس، مطالعه حاضر با هدف شناسایی جایگاه موجود تربیت جنسی و شناسایی خلأهای موجود برنامه درسی تربیت جنسی انجام شده است. انتظار می‌رود تا با انجام این مطالعه بتوان راهکارهایی را به برنامه ریزان و دست‌اندرکاران نظام رسمی آموزش و پرورش برای اصلاح و تقویت برنامه درسی و در جهت رشد همه جانبه مخاطبان یادگیری ارائه نمود.

روش پژوهش

این مطالعه از حیث هدف کاربردی و از حیث روش در زمره مطالعات توصیفی است. در این راستا برای پاسخ به سؤال اول با همکاری متخصصان موضوعی، فرم مصاحبه نیمه باز طراحی و مورد استفاده قرار گرفت. جامعه پژوهش این سؤال نیز شامل تمامی مدیران، معاونان، اعضای هسته‌های مشاوره، کارشناسان مسؤول مقطع راهنمایی تحصیلی، کارشناسان آموزش خانواده و کارشناسان بهداشت نواحی آموزش و پرورش شهر اصفهان و همچنین تمامی مدیران و معاونان پرورشی مدارس پسرانه راهنمایی تحصیلی شهر اصفهان بود. با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند از میان نواحی شهر اصفهان، سه ناحیه با وضعیت علمی - آموزشی بالا، متوسط و پایین انتخاب شدند. سپس از هر کدام از این نواحی، دو مدرسه به صورت تصادفی ساده (قرعه کشی) انتخاب شده، مدیر و معاون پرورشی برای مصاحبه تعیین شدند. برای پاسخ دهی به سؤال دوم، پرسشنامه محقق ساخته بسته و باز پاسخ تهیه تهیه شد و به متخصصان برای داوری تخصصی ارائه گردید و روایی و پایایی پرسشنامه نیز بررسی و تأیید شد. پایایی پرسشنامه نیز مورد بررسی قرار گرفت که ارزش آن برابر با ۰/۹۰.

جدول ۱ - توزیع متخصصان موضوعی

مرتبه علمی		جنسیت		رشته
		زن	مرد	
۷	استادیار	۱	زن	علوم
۴	دانشیار	۱۱	مرد	تربیتی
۱	استاد			
۵	استادیار	۴	زن	روان
۳	دانشیار	۴	مرد	شناسی
--	استاد			
۲	استادیار	۳	زن	مشاوره
۱	دانشیار	۱	مرد	
۱	استاد			

جدول ۲ - وضعیت موجود تربیت جنسی در قلمرو مورد بررسی

فراوانی	شرح اقدام	وضعیت اقدامات		مؤلفه‌های مصاحبه
		تعداد اقدام	تعداد اقدام	
۲	نصب بروشور در تابلو اعلانات	۹ نفر	۲۱ نفر	۵ - آموزش مسائل و احکام شرعی دوران بلوغ و پرورش پاکدامنی
۲	ارائه رساله نوجوان و جوان			
۱۲	سخنرانی کارشناس دینی در بین دو نماز			
۲۰	سخنرانی در مراسم صبحگاه			
۱	توزیع کتاب گل واژه‌های تقلید			
۱۶	دعوت از کارشناسان دینی و متخصصان			
۵	سخنرانی در کلاس درس			
۳	سخنرانی در مراسم جشن تکلیف سومی‌ها			
۴	نقل احادیث در کلاس درس	۱۶ نفر	۱۴ نفر	۶ - آگاهی از عواقب سخت انحراف جنسی
۲	بیان داستان‌ها و حکایات و سیره اهل بیت (ع)			
۱	دعوت از پزشک			
۵	صحبت و نصیحت سر کلاس			
۱	توزیع کتابچه مرض تنهایی در بین سومی‌ها			
۲	نصب بروشور در تابلو اعلانات			
۳	سخنرانی کارشناسان دینی			

۲	سخنرانی در جلسات توانمندسازی مدیران			
۸	بیان آیه و روایت مرتبط در ابتدای کلاس			
۴	حکایت گویی در کلاس			
۳	بیان داستان‌های واقعی در مراسم صبحگاه			
۱	ارائه جزوه آموزشی			
۹	تذکر در مراسم صبحگاه	۱۹ نفر	۱۱ نفر	۷ - بیان آداب معاشرت و ارتباط صحیح
۴	سخنرانی روحانیون			
۱	سخنرانی متخصص مشاور در کلاس درس			
۴	حضور در کلاس و صحبت با دانش‌آموزان			

بایسته نظام آموزش و پرورش رسمی در این زمینه را نمایان می‌ساخت. هنگامی که از دست اندرکاران درخواست شد تا مستندات فعالیت‌های احتمالی خود را ارائه دهند؛ تنها در مورد مؤلفه آگاهی از عواقب سخت انحراف جنسی دو سند مکتوب شامل کتابچه و بروشور از مرکز بهداشت یکی از نواحی دریافت گردید. این در حالی بود که سایر دست اندرکاران مدارس و نواحی مورد مطالعه بر عدم وجود هر گونه سند و مدرکی در این زمینه تأکید نمودند. در این زمینه معاون پرورشی یکی از نواحی بیان نمود:

«بحث تربیت جنسی مأموریت قطعی هیچ کدام از دست اندرکاران آموزش و پرورش نیست و در آموزش‌های غیر رسمی مدرسه انجام می‌شود و به دلیل این که غیر رسمی است و در متن نیست، سلیقه‌ای و مقطعی عمل شده است و به همین دلیل مستندات در این موضوع وجود ندارد.»

بر این اساس، اقدام پیرامون تربیت جنسی کمتر از انتظار ارزیابی شده و مشخص شد که فرایندی مدون و نظامدار برای اقدام در این ساحت تربیتی ترسیم نگردیده است. در راستای بررسی نظر دست اندرکاران نواحی و مدارس مورد مطالعه در مورد وضعیت عملکرد آموزش و پرورش و ضرورت توجه به تربیت جنسی از نظر آنان، مصاحبه‌هایی با گروه‌های مورد مطالعه به عمل آمد که از نگاه دست اندرکاران وضعیت پرورش تربیت جنسی رضایت بخش نبوده است و علی‌رغم این که همه دست اندرکاران بر این اذعان داشتند که تربیت جنسی دانش‌آموزان تأثیری

دست اندرکاران فعالیت‌های پرورشی در مدارس مورد بررسی عنوان نمودند که آموزش مسائل و احکام شرعی دوران بلوغ و پرورش پاکدامنی، آگاهی از عواقب سخت انحراف جنسی و بیان آداب معاشرت و ارتباط صحیح نیز بیشتر برای دانش‌آموزان پایه سوم بوده است. در این زمینه معاون پرورشی یکی از مدارس بیان نمود: «بحث‌های تربیت جنسی باید در ضمن مباحث دیگر به صورت سر بسته مطرح شود و چون بلوغ از کلاس سوم شروع می‌شود، برای دانش‌آموزان اول و دوم به این بحث نمی‌پردازیم چون در این زمینه اطلاعات ندارند و برای آنها علامت سؤال ایجاد می‌شود و مشکل ایجاد می‌گردد.»

همچنین برخی از دست اندرکاران اعلام داشتند که برای اقدام پیرامون تربیت جنسی دانش‌آموزان پایه اول و دوم ترس دارند. همچنین نتایج مصاحبه‌ها بیانگر آن است که مربیان مدارس نسبت به شیوه‌های تربیت جنسی آشنایی لازم را نداشته‌اند. چنانچه معاون پرورشی یکی از مدارس اشاره می‌کند:

«به عنوان یک مربی نمی‌دانم این مباحث را چگونه برای دانش‌آموزان مطرح کنم و از عواقب بیان آن ترس دارم، بیشتر مدارس ترس از مطرح نمودن این مباحث دارند، اما اگر تخصص لازم به ما داده شود و ارائه مباحث به صورت کارشناسی شده باشد، امکان ارائه‌ی آن وجود دارد.» عدم وجود هر گونه گزارش فعالیت یا سند مکتوب و یا گزارش مصور از اقدام‌های انجام شده برای تربیت جنسی دانش‌آموزان از دیگر یافته‌هایی بود که عدم فعالیت جدی و

پرسشنامه‌های محقق ساخته باز و بسته پاسخ استفاده گردید. نحوه استخراج موضوعات برای تدوین پرسشنامه به این صورت بود که ۲۲ مورد کتاب، مطالعه و پژوهش که به تربیت جنسی در نوجوانی پرداخته بودند و سند برنامه درسی ملی مورد استفاده قرار گرفت و مؤلفه‌های مورد تأکید برای تربیت جنسی دانش‌آموزان در این مطالعات استخراج شد.

علی‌رغم این که موارد مستخرج از پژوهش‌ها، مطالعات و اسناد علمی، دارای همسویی قابل توجهی با هم در معرفی مقوله‌های بودند، اما با هدف تکمیل و اطمینان از جامعیت و کامل بودن آنها، با متخصصان موضوعی در رشته‌های روان‌شناسی، مشاوره و علوم تربیتی مصاحبه‌هایی به عمل آمد. سپس هر یک از موارد موضوعی که بیانگر نیازهای تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر دوره راهنمایی بود؛ به یک سؤال بسته پاسخ از ۰ تا ۱۰ نمره گذاری شده، تبدیل گردید و بعد از چند مرحله بازنگری مورد تأیید پنج نفر از اعضای هیأت علمی (متخصصانی که در زمینه‌ی تربیت جنسی فعالیت‌های پژوهشی چشم‌گیری انجام داده بودند) قرار گرفت. سپس با پاسخ دهی ۲۵ نفر از متخصصان موضوعی، میانگین نمره اهمیت گویه‌ها، رتبه اهمیت و دامنه تغییر مشخص شد.

در پیشرفت علمی آنها دارد و بر ضرورت توجه به بحث تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر مقطع راهنمایی تأکید نمودند ولی هیچ دوره آموزشی برای آمادگی دست اندرکاران تربیتی در زمینه تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر برگزار نشده است و به همین علت رضایت و رغبت برای تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر مقطع راهنمایی ندارند.

در این مطالعه، بررسی میزان توجه به تربیت جنسی در جلسات تربیتی مربیان و دست اندرکاران نظام آموزشی نیز بررسی شد که مشخص گردید در تمامی این نواحی و مدارس ۱۴ جلسه در ارتباط با تربیت جنسی دانش‌آموزان برگزار شده است. جلساتی که مصوبه داشته است شامل ۳ جلسه در مورد نحوه برگزاری جشن تکلیف، ۴ جلسه در مورد آموزش خانواده با موضوع آسیب‌های ماهواره، ۱ جلسه بیان مباحث شرعی در آستانه بلوغ بین دو نماز، ۱ جلسه مرکز بهداشت با مربیان و معاونان پرورشی مدارس و توزیع کتاب تحت عنوان سنین بلوغ بوده و ۵ جلسه دیگر هیچ مصوبه‌ای نداشته است.

سؤال دوم پژوهش حاضر معطوف به شناسایی قلمروهای موضوعی ضروری برای تربیت جنسی و متناسب با مخاطبان پژوهش بود. برای پاسخ به این سؤال از

جدول ۳ - میزان اهمیت هر موضوع با سیر نزولی

ردیف	موضوع	میانگین	رتبه اهمیت	دامنه تغییر
۱	معیارهای انتخاب دوست	۹,۲	۱	۳,۰۰
۲	مسائل دوران بلوغ و ویژگی‌های آن	۹,۰	۲	۵,۰۰
۳	دوری از منحرفین جنسی	۸,۹	۳	۷,۰۰
۴	نحوه استفاده مناسب از اوقات فراغت	۸,۸۷	۴	۴,۰۰
۵	تقویت نظارت درونی	۸,۸۳	۵	۵,۰۰
۶	احکام شرعی دوران بلوغ	۸,۷۹	۶	۴,۰۰
۷	تقویت ایمان و توجه دادن فرد به استمداد از خدا و اهل بیت (علیهم السلام)	۸,۷۰	۷	۵,۰۰
۸	شناخت شأن و احیای شخصیت معنوی خود	۸,۶	۸	۶,۰۰

۷,۰۰	۸	۸,۶	روش‌های محافظت از خود در برابر انواع سوء استفاده‌های جنسی	۹
۵,۰۰	۸	۸,۶	مسئولیت‌های شرعی، اجتماعی و اخلاقی دوران بلوغ	۱۰
۶,۰۰	۹	۸,۵	آمادگی برای گذران صحیح دوران بلوغ	۱۱
۱۰,۰۰	۹	۸,۵	آگاه نمودن در خصوص خطرات ناشی از معاشرت‌های آلوده با غیر هم‌جنس	۱۲
۵,۰۰	۱۰	۸,۴۵	پرورش پاکدامنی و عفت	۱۳
۸,۰۰	۱۰	۸,۴۵	متوجه نمودن فرد به عزت و کرامت انسانی خویش	۱۴
۸,۰۰	۱۱	۸,۴۱	ایجاد زمینه رشد استعداد‌های کودکان جهت بی توجه نمودن از امور جنسی	۱۵
۷,۰۰	۱۲	۸,۲	پرهیز دادن از برخورد ناصواب با غریزه جنسی	۱۶
۸,۰۰	۱۲	۸,۲	نحوه معاشرت با غیر همجنس بر اساس تعالیم شرعی	۱۷
۸,۰۰	۱۲	۸,۲	نکات بهداشتی دوران بلوغ	۱۸
۶,۰۰	۱۳	۸,۱۶	آگاهی بر حلال و حرام امور جنسی	۱۹
۷,۰۰	۱۴	۸,۱۲	جهاد با نفس و نمازگزاری و توسل به اهل بیت (علیهم السلام)	۲۰
۹,۰۰	۱۵	۸,۰۸	چگونگی معاشرت صحیح با همجنس	۲۱
۹,۰۰	۱۶	۸,۰۴	آگاهی از مسئولیت آینده خود به عنوان مرد	۲۲
۷,۰۰	۱۷	۷,۸۳	پرهیز از پیدایش و استمرار خیالات جنسی	۲۳
۱۰,۰۰	۱۷	۷,۸۳	ارتقای فضایل اخلاقی به ویژه اخلاق جنسی	۲۴
۸,۰۰	۱۸	۷,۷۰	اندیشیدن به زشتی و آثار شوم انحراف جنسی در بعد فردی، اجتماعی و اخروی	۲۵
۱۰,۰۰	۱۹	۷,۶۲	پرهیز از محرکات جنسی	۲۶
۱۰,۰۰	۲۰	۷,۵۰	تبیین ضرورت کنترل حواس پنجگانه از موقعیت‌ها، رفتارها و تخیلات تحریک آمیز	۲۷
۹,۰۰	۲۱	۷,۵۰	آسیب‌های بهداشتی، جسمانی و روانی انحراف جنسی	۲۸
۱۰,۰۰	۲۲	۷,۴۵	آسیب‌های جسمانی، روانی، اجتماعی و اخروی استمناء	۲۹
۸,۰۰	۲۳	۷,۲۰	انحراف جنسی به عنوان گناهی بزرگ	۳۰
۱۰,۰۰	۲۴	۶,۶۶	شیوه‌های صحیح همسرگزینی و نحوه شناخت همسر	۳۱
۱۰,۰۰	۲۵	۶,۵۰	آمادگی برای ازدواج آگاهانه و اهمیت آن	۳۲
۱۰,۰۰	۲۶	۶,۳۳	تأکید بر ازدواج به هنگام و فواید آن	۳۳
۱۰,۰۰	۲۷	۶,۱۶	آداب همسرمداری	۳۴

اولویت از طرف چند درصد دست اندرکاران مورد توجه قرار گرفته بود؛ میزان توجه به قلمروهای موضوعی استنتاج شد. برای میزان توجه ۵ حالت: توجه کامل (اقدام در بیش از ۷۵٪ موارد)، توجه قابل قبول (۵۵٪ تا ۷۵٪)، توجه متوسط (۳۰٪ تا ۵۵٪)، توجه اندک (۵٪ تا ۳۰٪) و فقدان توجه (کمتر از ۵٪) به طور قراردادی در نظر گرفته شد. یافته‌های حاصل شده از بررسی و مقایسه سوال اول و دوم پژوهش در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

چنانچه در جدول شماره ۴ مشاهده شد، یافته‌ها بیانگر آن است که به برخی از موضوعات حائز اهمیت (مانند ردیف‌های ۱۱، ۱۵، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴) توجهی نشده است. همچنین به جز موارد ۲ و ۶، میزان توجه به موضوعات دیگر ردیف‌ها نیز اندک بوده است.

چنانچه مشاهده می‌شود، معیارهای انتخاب دوست، مسائل دوران بلوغ و دوری گزینی از منحرفین جنسی به ترتیب مهمترین اولویت‌های قلمداد شده توسط متخصصان موضوعی بوده است.

سومین سؤال پژوهش معطوف به "برنامه درسی مغفول در تربیت جنسی دانش‌آموزان در قلمرو مورد پژوهش" بود. در این راستا، با بررسی سؤال اول پژوهش، وضعیت موجود مشخص و سپس با بررسی قلمروهای موضوعی ضروری در سؤال دوم؛ محورهای موضوعی ضروری ترسیم گردید. سپس استنتاج میان وضعیت موجود و وضعیت مطلوب بر مبنای تعداد اقدامات دست اندرکاران انجام شد و با بررسی این که قلمروهای موضوعی دارای

جدول ۴ - استنتاج بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب

استنتاج	اقدامات مربوط به قلمروهای موضوعی	قلمروهای موضوعی حائز اهمیت
توجه اندک	در دو مدرسه به این موضوع توجه شده بود.	۱ معیارهای انتخاب دوست
قابل قبول	این موضوع در ۶ مدرسه و ۳ ناحیه توجه شده بود، ولی تمرکز بر دانش‌آموزان پایه سوم بوده است.	۲ مسائل دوران بلوغ و ویژگی‌های آن
توجه اندک	در یک مدرسه با این موضوع پرداخته شده بود.	۳ دوری از منحرفین جنسی
توجه اندک	در دو مدرسه با این موضوع پرداخته شده بود.	۴ نحوه استفاده مناسب از اوقات فراغت
توجه اندک	یک ناحیه به این موضوع اشاره نمود.	۵ تقویت نظارت درونی
توجه کامل	در همه مدارس و نواحی به این موضوع پرداخته شده است ولی تمرکز بر پایه دوم و سوم بوده است.	۶ احکام شرعی دوران بلوغ
توجه اندک	در یک مدرسه موضوع مورد توجه قرار گرفته بود.	۷ تقویت ایمان و توجه دادن فرد به استمداد از خدا و اهل بیت (علیهم السلام)
توجه اندک	در یک ناحیه موضوع مورد توجه قرار گرفته بود.	۸ شناخت شأن و احیای شخصیت معنوی خویش
توجه اندک	در یک مدرسه اشاره ایی به این موضوع بوده است.	۹ روش‌های محافظت از خود در برابر انواع سوء استفاده‌های جنسی

توجه اندک	در دو مدرسه به موضوع شده بود.	مسئولیت‌های شرعی، اجتماعی و اخلاقی دوران بلوغ	۱۰
توجه نشده	در هیچ یک از مدارس و نواحی به موضوع توجه نشده بود.	آمادگی برای گذران صحیح دوران بلوغ	۱۱
توجه اندک	در یک مدرسه این موضوع مورد توجه قرار گرفته بود.	آگاه نمودن در خصوص خطرات ناشی از معاشرت‌های آلوده با غیر هم‌جنس	۱۲
توجه اندک	در یک مدرسه توجه شده بود.	پرورش پاکدامنی و عفت	۱۳
توجه اندک	در یک مدرسه مورد توجه قرار گرفته بود.	متوجه نمودن فرد به عزت و کرامت انسانی خویش	۱۴
توجه نشده	در هیچ کدام از مدارس و نواحی به این موضوع توجه نشده بود.	ایجاد زمینه رشد استعداد های جسمانی، روحی و عقلانی کودکان جهت بی توجه نمودن از امور جنسی	۱۵
توجه اندک	در دو مدرسه موضوع مورد توجه قرار گرفته بود.	پرهیز دادن از برخورد ناصواب با غریزه جنسی	۱۶
توجه اندک	در دو مدرسه به موضوع توجه شده بود.	نحوه معاشرت با غیر هم‌جنس بر اساس تعالیم شرعی	۱۷
توجه اندک	در یک مدرسه اشاره ایی به موضوع شده بود.	نکات بهداشتی دوران بلوغ	۱۸
توجه اندک	در دو مدرسه موضوع مورد توجه واقع شده بود.	آگاهی بر حلال و حرام امور جنسی	۱۹
توجه اندک	در یک مدرسه به موضوع شده بود.	جهاد با نفس و نمازگزاری و توسل به اهل بیت (علیهم السلام)	۲۰
توجه اندک	در دو مدرسه موضوع مورد توجه قرار گرفته بود.	چگونگی معاشرت صحیح با هم‌جنس	۲۱
توجه نشده	در هیچ یک از مدارس و نواحی به موضوع پرداخته نشده بود.	آگاهی از مسئولیت آینده خود به عنوان مرد	۲۲
توجه نشده	در هیچ یک از مدارس و نواحی به موضوع پرداخته نشده بود.	پرهیز از پیدایش و استمرار خیالات جنسی	۲۳

توجه نشده	در هیچ یک از مدارس و نواحی به موضوع پرداخته نشده بود.	ارتقای فضایل اخلاقی به ویژه اخلاق جنسی	۲۴
توجه اندک	در دو مدرسه به این موضوع اشاره‌ای شده بود.	اندیشیدن به زشتی و آثار شوم انحراف جنسی در بعد فردی، اجتماعی و اخروی	۲۵
توجه اندک	در یک مدرسه اشاره‌ای به موضوع شده بود.	پرهیز از محرکات جنسی	۲۶
توجه اندک	در یک مدرسه اشاره‌ای به موضوع شده بود.	تبیین ضرورت کنترل حواس پنجگانه از موقعیت‌ها، رفتارها و تخیلات تحریک آمیز	۲۷
توجه اندک	در دو مدرسه به این موضوع اشاره‌ای شده بود.	آسیب‌های بهداشتی، جسمانی و روانی انحراف جنسی	۲۸
توجه اندک	در دو مدرسه برای دانش‌آموزان کلاس سوم به این موضوع پرداخته شده بود.	آسیب‌های جسمانی، روانی، اجتماعی و اخروی استمناء	۲۹
توجه اندک	در یک مدرسه به این موضوع توجه گردیده بود.	انحراف جنسی به عنوان گناهی بزرگ	۳۰
توجه نشده	در هیچ یک از مدارس و نواحی به موضوع توجه نشده بود.	شیوه‌های صحیح همسرگزینی و نحوه شناخت همسر	۳۱
توجه نشده	در هیچ یک از مدارس و نواحی به موضوع توجه نشده بود.	آمادگی برای ازدواج آگاهانه و اهمیت آن	۳۲
توجه نشده	در هیچ یک از مدارس و نواحی به موضوع توجه نشده بود.	تأکید بر ازدواج به هنگام و فواید آن	۳۳
توجه نشده	در هیچ یک از مدارس و نواحی توجه نشده بود.	آداب همسررداری	۳۴

است و چنانچه سنتلا، کایزر و هیرش (Santelli, Kaiser and Hirsch, 2001) گزارش نمودند که رد و بدل کردن اطلاعات جنسی در بین دانش‌آموزان شیوع بالایی داشته،

بحث و نتیجه‌گیری
علی رغم اهمیت و جایگاه تربیت جنسی نتایج پژوهش‌ها بیانگر ناتوانی خانواده‌ها در تربیت جنسی فرزندان

و نقش تربیتی و آگاهی دهنده دبیران و معلمان در مرحله بعدی تجلی می‌یابد. با این وصف، یافته‌های پژوهش بر عدم آمادگی و توانایی لازم توسط گروه‌های مسؤول در مدارس مورد بررسی دلالت داشت. این در حالی است که طبق اظهار آنان، هیچ دوره آموزشی در این زمینه نیز برای آنها طراحی و اجرا نشده است. این مشاهده با برخی از یافته‌های پژوهشی داخل (برای مثال، Nasiri, 2009) و خارج مثلاً (McCormack, Gleeson, 2010, Ninomiya, 2010) که بر عدم تخصص لازم برای تربیت جنسی دانش‌آموزان توسط دست‌اندرکاران تربیتی اشاره دارند، همسوست.

یافته‌های این مطالعه (جدول شماره ۲) نشان داد که استفاده از تذکر در مراسم صبحگاه، بیان آیات و روایات مرتبط و نصیحت دانش‌آموزان در کلاس‌های درس، بیشترین اقدام‌های انجام شده توسط کارگزاران مدرسه برای تربیت جنسی بوده‌اند. این در حالی است که به اقتضای نیاز دانش‌آموزان و مبتنی بر رویکردی انسان‌گرایانه و حتی ماورای فردی، می‌توان از روش‌هایی مبتنی بر تربیت اسلامی مانند ارائه الگو و اسوه (مانند شیوه زندگی پیامبر اکرم (ص) و سیره ایشان در امور جنسی)؛ مواجهه با نتایج اعمال و تغافل در جهت حفظ عزت بهره جست. این در حالی است که استفاده افراطی از تذکر و رفتارهای تحقیر کننده برای بروز رفتارهای جنسی، ضمن تشدید احساس گناه و حقارت در دانش‌آموزان، می‌تواند زمینه سلب اعتماد به مسؤولین مدرسه و هدایت دانش‌آموز به رفتارهای مخفی و تقویت انتقال و مبادله پیام‌های جنسی میان گروه‌های همسال را زمینه ساز باشد. این ادعا همسوی با سندفورت و اهراردت (Sandfort & Ehrhardt, 2000) است که ادعا می‌نمایند دانش‌آموزان در زمینه مسائل جنسی بیشتر از دوستان خود اطلاعات کسب می‌کنند و دوستان راحت‌ترین و مطمئن‌ترین منبع هستند. برداشت نادرست از حیا و عفت گفتار و ابراز ترس از ورود به مباحث مرتبط با تربیت جنسی نیز از جمله مواردی بود که در این مطالعه به عنوان دلیلی برای عدم ارائه آموزش و تربیت جنسی توسط برخی از دست‌اندرکاران مطرح شد. اگر چه در روایات و احادیث دینی، حیا مورد تأکید و توجه اولیای دین قلمداد شده است؛ اما ضرورت دارد تا این سازه ارزشی مورد واکاوی

آنها تمایلی به دریافت این گونه اطلاعات از طریق والدین خود نداشته، صحبت در این زمینه را اضطراب آور توصیف می‌کنند. بنابراین توجه نظام برنامه درسی آموزش و پرورش به تربیت جنسی لازم است. علی‌رغم این اهمیت، یافته‌های این پژوهش بر عدم توجه کافی آموزش و پرورش رسمی به موضوع تربیت جنسی در دوره راهنمایی تحصیلی دلالت داشت که باعث شده است تا بسیاری از موضوعات و فرایندهای ضروری مغفول بماند. حتی در دوره متوسطه نیز بی‌توجهی به تربیت جنسی وجود دارد، چنانچه در پژوهش نوروزی، صیادی شهرکی، مرادی (Nowrozi, 2013) با عنوان «میزان پاسخ‌گویی محتوای برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه به نیازهای اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان» مشخص شد که مؤلفه‌های مربوط به تربیت جنسی در کتاب‌های درسی این دوره، بسیار کم مورد توجه قرار گرفته است. این در حالی است که از منظر کارکردگرایی، نظام آموزش و پرورش رسمی باید توانایی آماده نمودن دانش‌آموزان را برای زندگی آینده در تمامی ساحت‌های زندگی بر عهده داشته باشد.

یافته‌های این مطالعه نشان داد که برای آماده نمودن روحی و جسمی دانش‌آموزان برای مواجهه با بلوغ؛ نحوه کنترل غریزه جنسی و قرار دادن آن در مسیر صحیح و همین‌طور پاسخ‌دهی نظام برنامه درسی به سؤالات و ابهام‌های دانش‌آموزان در مقطع راهنمایی تحصیلی، هیچ فرایند و اقدامی در وضعیت موجود قلمرو مورد مطالعه وجود نداشته است. این در حالی است که شرایط ارتباطات مدرن جهانی که با وجود اینترنت و ماهواره، امکان نظارت مستقیم خانواده را کاهش داده است؛ طلب می‌نماید تا کودکان و نوجوانان را هر چه بیشتر مصون سازی نموده، با افزایش آگاهی‌های لازم، چرخه دانش - نگرش و ارزش را در آنان تثبیت و تقویت نمود. عدم توجه به ارائه پاسخ به سؤالات دانش‌آموزان در این دوره می‌تواند سبب آسیب‌هایی چون احساس گناه، کاهش عزت نفس و خجلت از مشاهده عوارض طبیعی بلوغ شده و انزوا، در خود فرو رفتگی و به دنبال آن پیامدهایی دیگر و از جمله افت تحصیلی را متصور شد. در این راستاست که ایفای نقش مدیران آموزشی، معاونین مدارس، مشاوران و مربیان پرورشی در وهله نخست

the Family and Sexual Health: The Fourth National Congress of the Family and Sexual Health, November 20-22. Tehran[Persian].

Brotman, J. S., Mensah, F. M., & Lesko, N. (2010). Exploring Identities to Deepen Understanding of Urban High School Students' Sexual Health Decision-Making. *Journal of Research in science teaching*, 47(6), 742-762.

Cohen, J. N., Byers, E. S., Sears, H. A., & Weaver, A. D. (2004). Sexual Health Education: Attitudes, Knowledge, and Comfort of Teachers in New Brunswick Schools. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 1, 1-15.

Denny, G., & Young, M. (2006). An Evaluation of an Abstinence-Only Sex Education Curriculum: An 18-Month Follow-Up. *Journal of School Health*, 76(8), 414-422.

Eisner, E. W. (1994). *The Educational Imagination: On the Design and Evaluation of School Programs*, Third Edition- Macmillan College Publishing Company

Faghihi AliNaghi (2008). Hadith Evaluation of Educational Strategies to Prevent Sexual Misconduct of Adolescents and Youths. *Biquarterly Journal of Islamic Education*, 3(6), 52-56[Persian].

Faghihi AliNaghi (2008). *Sex Education*. Qom: Dar-al-Hadith[Persian].

Faghihi AliNaghi, ShokohiYekta mohsen, Parand Akram. (2008). Sex Education to Children from Islamic View and Psychological Studies. *Biquarterly Journal of Islamic Education*, 3(7), 51-80[Persian].

Farmahini Farahani mohsen (2005). Studying Appropriate Content for Sex Education in Schools. *Biquarterly Journal of Islamic Education*, 3(8), 11-58[Persian].

Farmahini Farahani mohsen. (2007). *Sex Education*. Tehran: Alborz[Persia].

Francoeur, R. T., & Noonan, R. J. (2004). *The Continuum Complete International Encyclopedia of Sexuality*; Introduction by Ira L. Reiss. New York and London :Continuum.

Ghaemi Ali. (2007). *Family and Sexual Issues of Children*. Tehran: Parents Association [Persian].

Gougeon, N., A. (2009). Sexuality Education for Students with Intellectual Disabilities; A Critical Pedagogical Approach: Outing the Ignored Curriculum. *Journal of Sex Education*, 9(3), 277-291

بیشتر متخصصان موضوعی و دینی قرار گرفته است و در قالب جلسات و گردهمایی‌هایی با دست اندرکاران نظام تربیتی مدرسه و آموزش و پرورش مورد مذاقه قرار گیرد. چرا که همان گونه که ترکل (Turkel, 2004) بیان می‌دارد، بسیاری از مسائل اسلامی همچون نماز، روزه، غسل، ازدواج، طلاق و حج با مباحث تربیت جنسی مرتبط است. با توسعه مفهومی است که می‌توان مرز میان «لا حياء فی الدین» را با برانگیختگی ناخواسته نوجوانان تبیین نمود و راهکارهایی بایسته را برای آموزش مبتنی بر اصول اخلاقی توسعه داد. بدیهی است که در این گذر، تجارب نظام‌های رسمی آموزش و پرورش در کشورهای مختلف و به ویژه کشورهای اسلامی همچون لبنان، ترکیه، مالزی و بحرین که مطالعات پیشینه حکایت از تجارب آنان در این نوع آموزش داشته است، می‌تواند مبنایی برای توسعه در این خصوص قرار گیرد.

منابع

AkhavanKarbasi sedighe, Golestan Motahareh, Fallah Razih, Mirnaseri Fahimeh sadat, Sadrbafighi Mahdokht (2009). Studying the Average Age and Stages of Reaching Puberty in Boys of Yazd. *Journal of ShahidSadoughi University of Medical Sciences and Health Services*, 17(3), 129-134[Persian].

Amirianzadeh Mozghan, Mohammadi Mahdi, Amirianzadeh Mahdi (2007). Role of Sex Education in Schools and Colleges. *Proceedings of the Third National Congress of the Family and Sexual Health: Third National Congress of Family and Sexual Health*, December 6-8. Tehran[Persian].

Beheshti Mohammad (2006). Sex Education in Light of FayzKashani. *Biquarterly Journal of Islamic Education*, 2(3), 113-189[Persian].

Behpazhoh Ahmmad, Rezaei Saiid, Dargahi Mahboobeh, Kadkhoda Hossein (2009). Importance of Sex Education and Sexual Education of Children and Adolescents. Abstract of the Proceedings of the Fifth Conference of Islamic Counseling: National Conference on Sexual Health and Family Services, May. Tehran: AndisheMandegar[Persian].

Bokaie Mahshid & et al (2009). Parents' Views on Sex Education to Teenagers. *Proceedings of the Fourth National Congress of*

Nadi Mohammad Ali, Sajjadiyan Ilnaz. (2009). Pathology and Reconstruction of Thought Regarding Sex Education in the Content of School Textbooks from a Islamic View. Abstract of the Proceedings of the Fifth Conference on Islamic Counseling: National Conference on Sexual Health and Family Services, May. Tehran: AndisheMandegar [Persian].

Nasiri, Yousef. (2009). Pathology of Sex Education from the Perspective of Secondary School Teachers of Marvdasht. MA Thesis, University of Isfahan [Persian].

Nasr Isfahani Ahmadreza, BahjatiArdakani Fatemeh, Fatehizadeh Maryam, Mohammadi Rahmatolallah. (2006). Attitudes of High School Students Regarding the Role of Parents, Schools, and Textbooks in Addressing Family Issues. *Journal of Family Research*, 2(6), 149-164 [Persian].

Ninomiya, M., M. (2010). Sexual Health Education in Newfoundland and Labrador schools: Junior High School Teachers' Experiences, Coverage of Topics, Comfort Levels and Views about Professional Practice. *Journal of the Canadian Tourney of Human Sexuality*, 19(1-2), 15-26.

Nowrozi Reza Ali, Sayyadi Shahraki Somayeh, Moradi Mohammad Reza . (2013). Responsiveness Rates of Religion and Life Curriculum to social and Emotional Needs of High School Student. *Journal of Research in Curriculum Planning*. Vol 10. No 10 (continus 37) ,136-154 .

Office of Education of Secondary Schools (2003). *Laws and Regulations of Secondary Schools Vol. 1. Legislation of Supreme Education Council* [Persian].

Rahnamaei Ahmad. (2011). Pathological Approaches to Sexual Education. Proceedings of the Conference on Education System Pathology from a Gender Perspective: Proceedings of the Conference on Education System Pathology from a Gender Perspective. Qom: Institution of Imam Khomeini [Persian].

Razaghi Azar & et al (2006). Puberty in Boys and Girls of Tehran. *Journal of Medical Sciences*, 13(50), 71-82 [Persian].

Samadi Farzaneh. (1998). Puberty and its Variations. Tehran: Iran Negin [Persian].

Sandfort, T. G., & Ehrhardt, A. A. (2000). *Sexual Health: A Useful Public Health Paradigm*

Hossein Chari Masoud, Ahmadi Sara, Gholami Somaieh, Nejati Esmat. (2009). Adolescent Sexual Education from the Perspective of Parents, Teachers and Muslim Clerics. Abstract of the Proceedings of the Fifth Conference of Islamic Counseling: National Conference on Sexual Health and Family Services, May. Tehran: Andishe Mandegar [Persian].

Jafari Sani Hossein, EbrahimiHarestani Asghar, Karami Morteza. (2011). Strategies of Prevention of Sexual Misconduct in School. Proceedings of the Fifth National Congress on Family and Sexual Health: Fifth National Congress on Family and Sexual Health, November 5-6. Tehran [Persian].

Karimi Ali. (2007). Sexual Identity Development in Girls. Proceedings of the Third Congress of the Family and Sexual Health: Third National Congress of Family and Sexual Health, December 6-8. Tehran [Persian].

Li, Y., Cottrell, R. R., Wagner, D. I., & Ban, M. (2004). Needs and Preferences Regarding Sex Education Among Chinese College Students: A Preliminary Study Discussion. *Journal of International Family Planning Perspectives*, 30(3.)

Mahram Behrooz. (2007). Evaluating the Content of Secondary and High School Textbooks in Terms of Sex Education. Proceedings of the Third National Congress of the Family and Sexual Health: Third National Congress of Family and Sexual Health, December 6-8. Tehran [Persian].

Marsh, C. (2009). Key Concepts for Understanding Curriculum Teachers. Library. London [Persian].

McCormack, O., & Gleeson, J. (2010). Attitudes of Parents of Young Men towards the Inclusion of Sexual Orientation and Homophobia on the Irish Post-Primary Curriculum. *Journal of Gender and Education*.

McManus, A., & Dhar, L. (2008). Study of knowledge, Perception and Attitude of Adolescent Girls towards STIs/HIV, Safer Sex and Sex Education: (A Cross Sectional Survey of Urban Adolescent School Girls in South Delhi, India). *BMC Women's Health*, <http://www.biomedcentral.com/1472-6874/8/12> Vol. 22, No. 4, 385-400 .

Mottaghifar Gholamreza. (2005). Sex Education in Schools. *Journal of Islamic Education*, 3(8), 131-164 [Persian].

or a Moral Imperative? Archives of Sexual Behavior, 11(3), 85-99 .

Sanjakdar, F. (2009). Teacher Talk: The Problems, Perspectives and Possibilities of Developing a Comprehensive Sexual Health Education Curriculum for Australian Muslim Students. Journal of Sex Education, 9(3), August 2009, 261–275.

Santelli, J. s., Kaiser, J., & Hirsch, L. (2001). Initiation of Sexual Intercourse among Middle School Adolescents. Journal of Adolescent Health, 24(2), 200-211 .

Sobhaninejad Mahdi, Homae Reza, Elieen Hamid. (2007). Analysis of the Style of Sex Education in Families of Tehran. Counseling Research and Developments, 6(21), 27-48[Persian .]

Stephenson, J., M., & et al (2003). A school-Based Randomized Controlled Trial of Peer-led Sex Education in England. Controlled Clinical Trials 24, 643–657. 0197-2456/03/\$—see front matter _ 2003 by Elsevier Inc.

Turkel, A. R. (2004). The Hand that Rocks the Cradle Rocks the Boat: The Empowerment of Women. Journal of the American Academy of Psychoanalysis & Dynamic Psychiatry, 32(1), 41-53 .

Vandermassen, G. (2004). Sexual Selection: A Tale of Male Bias and Feminist Denial. European Journal of Women Studies, 11(1), 2-26.

Waldmann Mohammad. (2005). Regulation of Sexual Behaviors and Relationships in the West and Muslim Countries Based on Comparing the German and Austrian Society with Iran's Society. Journal of Islamic Education, 3(8), 219-252[Persian].

Zimmerman, P. K., Cupp, L. D., Sione, K., Feist-Price, S., & Helme, D. (2008). Effects of a School-Based, Theory-Driven HIV and Pregnancy Prevention Curriculum. Journal of Perspectives on Sexual and Reproductive Health, 40(1), 42-51.